

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA ƏHALİ MƏŞĞULLUĞUNUN QENDER ASPEKTLƏRİ

Müəllif-tərtibatçı:	Süleymanova Q. – Qərb Universitetinin iqtisadiyyat, marketinq və menecment kafedrasının dosenti, i.e.n
Elmi redaktor:	Rizayeva S. – Milli Elmlər Akademiyasının İqtisadiyyat İnstitutunun şöbə müdiri, i.e.n.
Rəyçilər:	Əliyev T. – Qərb Universitetinin iqtisadiyyat, marketinq və menecment kafedrasının baş müəllimi, i.e.n. Əhmədova A. – Milli Elmlər Akademiyasının İqtisadiyyat İnstitutunun baş elmi işçisi, i.e.n.

GİRİŞ

«Qender» - yeni, lakin son illər ərzində mühüm dərəcədə aktualıq kəsb etmiş bir anlayışdır. Daha geniş mənada qender sinfi mənsubluq, yaş və digər xasiyyətnamələr ilə yanaşı cəmiyyətin sosial quruluşunun özül ölçülərindən biri kimi nəzərdən keçirilir. Qender təhsildə, ixtisas sahəsində, iqtisadiyyatda, ailədəki rolunda və əxlaqında insanın fərdi imkanlarını müəyyən edən sosial statusdur.

Sovet İttifaqının dağılması, mürəkkəb siyasi şərait, iqtisadi böhran, Ermənistanla silahlı münaqişə müstəqilliyinin ilk günlərindən Azərbaycanı müşaiyət edir. İstehsalın aşağı enməsi, işsizliyin dəhşətli dərəcədə artması, inflyasiya respublika əhalisinin həyatının sosial-iqtisadi məzmununu tamamilə dəyişdirmişdir.

Azərbaycanda baş verən sosial-iqtisadi proseslər olduqca mürəkkəbdir və birmənalı deyildir. Müasir mərhələdə respublikamızda mövcud olan vacib və aktual problemlərdən biri də minlərlə adamın gündəlik problemi - əhalinin məşğulluğunun artırılması, işsizliyin aşağı salınmasıdır. Bu kontekstdə yenidən istehsal prosesində fəal iştirak edən, üstəlik də ev təsərrüfatı ilə və həmçinin uşaqların tərbiyəsi ilə məşğul olan qadının rolu xüsusiyyətlidir. Qadınların bu cür çoxplanlı rolu, fəaliyyətin ayrı-ayrı sahələrində cürbəcür funksiyaları yerinə yetirməsi Azərbaycan xalqının sosial, iqtisadi və siyasi həyatının qender aspekti ilə bağlı olan bütün məsələlərin öyrənilməsinə xüsusi yanaşma tələb edir. Bazar iqtisadiyyatı şəraitində Azərbaycan əhalisinin qarşısında dayanan sosial-iqtisadi problemlər kompleksində əhalinin məşğulluğu və işsizlik problemi əsas yer tutur.

«Azərbaycan Respublikasında əhali məşğulluğunun qender aspektləri» ümumi adı altında hazırlanmış mühazirə və seminarlar kursu həm iqtisadiyyat, həm də sosial profilli 3-4-cü kurs bakalavr tələbələr üçün nəzərdə tutulmuşdur. Həmin kursun nəzəri materialına dair mühazirələrdə Azərbaycan əhalisinin sosial və iqtisadi problemləri öz əksini tapır, əhalinin həyat səviyyəsindəki geridəqalmanın, iqtisadi inkişafın aşağı enməsinin, istehsalatdakı durğunluğun səbəbləri təhlil olunur, əhalinin məşğulluq strukturundakı fərqlərə və digər problemlərə qender tədqiqatlarının inkişaf baxımından

nəzər salınır. Qender yanaşmasının bu aspekti mahiyyətinə görə Azərbaycan üçün yeni olaraq mühüm elmi-praktiki maraq doğurur.

Nəzəri materialla yanaşı həmin mövzu üzrə tələbələrə seminar, praktiki məşğələ və işgüzar oyun şəklində keçirilən praktiki dərslər də təklif olunur.

Proqramın məqsədi Azərbaycan Respublikasında əhali məşğulluğunun qender problemlərini təfəsilatı ilə öyrənməkdir.

Qarşıya qoyulmuş məqsədə nail olmaq üçün aşağıdakı məsələlərin açılması vacibdir:

- Azərbaycan Respublikası əhalisinin sosial həyatında qenderin rolunu açıb göstərmək;
- Azərbaycanın iqtisadi inkişafında qender problemlərinin yerini müəyyən etmək;
- qender ilə respublika əhalisinin təhsil səviyyəsinin yüksəlməsi arasındakı qarşılıqlı əlaqəni göstərmək;
- əhalinin sahələrə görə məşğulluq strukturunda qenderin yerini araşdırmaq;
- əhalinin məşğulluq strukturunun gələcək inkişafının əsas istiqamətlərini qender baxımından müəyyən etmək.

Mühazirə kursu müxtəlif iqtisadi ixtisaslar, həmçinin bəzi humanitar fənlər (politologiya, sosiologiya) üzrə bakalavr hazırlığına istiqamətlənmişdir.

TEMATİK PLAN

MÖVZULAR		Saatların miqdarı		
		Mühazirələr	Seminarlar	Cəmi
1.	Azərbaycan Respublikasının sosial həyatında qender problemləri	2		2
2.	Qender və Azərbaycanın iqtisadi inkişafı	2		2
3	Seminar № 1		2	2
4	Azərbaycan Respublikası əhalisinin həyat səviyyəsinin yüksəlməsində qender problemləri	2		2
5	Qender və Azərbaycan əhalisinin təhsil səviyyəsinin yüksəlməsi	2		2
6	Seminar № 2		2	2
7	Qender və Azərbaycan əhalisinin məşğulluğu üzrə sahə strukturu	2		2
8	Azərbaycan Respublikasının əhali məşğulluğunda qender fərqləri	2		2
9	Seminar № 3		2	2
10	Azərbaycan Respublikası əhalisi arasında qeyri-məşğulluq və işsizlik qender problemləri baxımından	2		2

11	Əhali arasında məşğulluq səviyyəsinin yüksəlməsinin əsas istiqamətləri qender problemlərinin həlli baxımından	2		2
12	Seminar № 4		2	2
CƏMİ		16	8	24

MÖVZU 1. Azərbaycan Respublikasının sosial həyatında qender problemləri

1. İnsanın qenderlə qarşılıqlı əlaqəli inkişaf indeksi
2. Sosial həyatdakı qender fərqləri
3. Qadının ixtisas fəaliyyətinin əhəmiyyəti
4. Cəmiyyətin siyasi və sosial həyatında qadının rolu və iştirakı

ƏDƏBİYYAT

1. Человек в современном мире. Гендерный аспект. –Б., 2000
2. The Open Society Institute. Network Women's Program. Gender Studies & Women's Studies, 1998
3. Qender Azərbaycanda. Bülleten, 1999
4. Женщины и гендерные проблемы в странах с переходной экономикой: взгляд ЮНИСЕФ. ООН. – Нью-Йорк, 1995
5. Making transition work for everyone. World Bank, 2000
6. Женщины мира, 1995. Тенденции и статистика. ООН. - Нью-Йорк, 1995
7. Azərbaycan Respublikasında İnsan İnkişafı haqqında Hesabat. -B., 2000
8. Jurnal «Qenderology». -B., 2000, № 2.
9. Конференция «Права женщин – права человека». -Б., 1998

MÖVZU 2. Qender və Azərbaycanın iqtisadi inkişafı

1. Azərbaycan iqtisadiyyatının inkişafında dövlət sektorunun yeri
2. Azərbaycan iqtisadiyyatının qender inkişaf aspektləri

Seminar 1.

Dinlənilmiş mühazirələr əsasında sosial həyatda qadının rolu, Azərbaycan iqtisadiyyatının inkişafında qadının yeri haqqında müzakirə və disputların aparılması.

ƏDƏBİYYAT

1. Сокращение роли государства. -М., 1999
2. Women and Men in Azerbaijan. -B., 1999
3. Женщины и макроэкономика. Основы экономической грамотности. –М., 2000
4. Женщины мира, 1995 г. Тенденции и статистика. ООН. -Нью-Йорк, 1995
5. Хрестоматия к курсу «Основы гендерных исследований». –М., 2000
6. Четвертая Всемирная конференция по положению женщин. – Пекин, 1995
7. Azərbaycanın statistik göstəriciləri. – B., 1999
8. Azərbaycan Beynəlxalq Elmi-Kütləvi Jurnal «Qenderşünaslıq». - B., 2001
9. Safe and secure. - USA, - 2000

10. Обзор макроэкономической ситуации в Азербайджане. Журнал «Труд», 2000

MÖVZU 3. Azərbaycan Respublikası əhalisinin həyat səviyyəsinin yüksəlməsində qənder problemləri

1. Azərbaycan əhalisinin həyat səviyyəsinin yüksəlməsində qadının rolu
2. Azərbaycan ailələrinin maddi təminatı
3. Getdikcə artan inflyasiya və işsizlik şəraitində əhalinin kişi və qadın təbəqələrinin müasir vəziyyəti
4. İstehsalat prosesində qadının tutduğu yer
5. Müasir azərbaycan qadını mentalitetinin formalaşması

ƏDƏBİYYAT

1. Человек в современном мире. Гендерный аспект. – Б., 2000
2. Сокращение роли государства. – М., 1999
3. Gender Studies Mini School. - Budapest, 1999
4. Женщины и гендерные проблемы в странах с переходной экономикой: взгляд ЮНИСЕФ. - Нью-Йорк, 1995
5. Qənder Azərbaycanda. Bülleten. 1999
6. Changing Bodies, changing Lives. 1998
7. Azərbaycanın statistik göstəriciləri. - B., 1999
8. Кофи А.Аннан. Общая судьба – новая решимость. Годовой доклад о работе ООН за 2000г. – Нью-Йорк, 2000
9. Конференция «Права женщин – права человека». - Б., 1998
10. Гендерная экспертиза законодательства Азербайджана. – Б., 1999

MÖVZU 4. Qənder və Azərbaycan əhalisinin təhsil səviyyəsinin yüksəlməsi

1. Təhsildə əhalinin qənder məşğulluq strukturu
2. Təhsil prosesində qadının rolu
3. Sosial sahələr (təhsil, səhiyyə, mədəniyyət) üzrə müxtəlif ixtisaslara yönəlmənin prioritet istiqamətləri

Seminar 2.

Əhalinin həyat səviyyəsinin artması, bu prosesin həyata keçirilməsində qadının görəcəyi işlər və əhalinin təhsil səviyyəsinin yüksəldilməsinə aid seminar və müzakirələrin keçirilməsi.

ƏDƏBİYYAT

1. Women and men in Azerbaijan. - B., 1999
2. Azərbaycan Respublikasında insan inkişafı haqqında hesabat, - B., 1999
3. Azərbaycan qadınları. – B., 1999
4. Методическое пособие по гендерному обучению. OXFAM. – Ирландия, 1994
5. Женщины и гендерные проблемы в странах с переходной экономикой: взгляд ЮНИСЕФ. – Нью-Йорк, 1995
6. Женщины мира, 1995. Тенденции и статистика. ООН. - Нью-Йорк, 1995
7. Хрестоматия к курсу: «Основы гендерных исследований». – М., 2000
8. Qənder Azərbaycanda. Bülleten. – B., 1999

9. Azərbaycan Respublikasında insan inkişafı haqqında hesabat. -B., 2000
10. Azərbaycan Beynəlxalq Elmi-Kütləvi Jurnal «Qenderşünaslıq». - B, 2001
11. The United Nations in Azerbaijan. – B., 2001
12. Конференция «Права женщин – права человека». - Б., 1998
13. C.A.Mackinnon. Feminizm inmodified. - London, 1997

MÖVZU 5. Qender və Azərbaycan Respublikası əhalisinin məşğulluq üzrə sahə strukturu

1. Azərbaycan Respublikasının müxtəlif təsərrüfat sahələrində qadınların iştirakı
2. Azərbaycan qadınlarının əmək haqqı və onu müəyyən edən səbəblər
3. Təsərrüfat sahələri üzrə məşğul olan kişi və qadınların differensiasiya
4. Sırf «qadın» istehsal sahələrinin inkişaf etdirilməsi

ƏDƏBİYYAT

1. Women and men in Azerbaijan. - B., 1999.
2. Azərbaycan Respublikasında insan İnkişafı Haqqında Hesabat. – B., 1999.
3. European Women' s Thesaurus. - Amsterdam, 1998.
4. Женщины мира, 1995 год. Тенденции и статистика. ООН. - Нью-Йорк, 1995
5. Хрестоматия к курсу «Основы гендерных исследований». – М., 2000
6. Azərbaycanın statistik göstəriciləri. – B., 1999
7. Конгресс азербайджанских женщин. Материалы конгресса. – Б., 1998
8. Chose and future. - USA, 1996
9. Гендерная экспертиза законодательства Азербайджана. – Б., 1999
10. Jurnal «Qenderology». - B., 2000, № 2.
11. The United Nations in Azerbaijan. - B., 2000

MÖVZU 6. Azərbaycan Respublikasının əhali məşğulluğu sahəsindəki qender fərqləri

1. Respublikanın ayrı-ayrı təsərrüfat sahələrində məşğul olan kişi və qadınların iş şəraiti
2. Qadınlar Respublika təsərrüfatının müxtəlif idarəolunma səviyyələrində
3. İqtisadi islahatlar qender inkişafı baxımından
4. Qadınların bazar proseslərinə (özəlləşdirmə, kiçik və orta biznesin inkişafı) münasibəti və onların buradakı rolu

Seminar 3.

Qender və respublikanın sahələr üzrə məşğulluq strukturunun qarşılıqlı əlaqəsi, əhalini məşğulluğundakı qender fərqlərinin aşkar olunmasına dair seminar və müzakirələrin keçirilməsi.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Respublikasında insan İnkişafı Haqqında Hesabat. – B., 1999.
2. Женщины и макроэкономика. Основы экономической грамотности. – М., 2000
3. Women and men in Azerbaijan. - B., 1999.
4. Женщины мира, 1995г. Тенденции и статистика ООН. - Нью-Йорк, 1995г.
5. Making transition work for everyone: Poverty and Inequality in “Europe and Central Asia”. World Bank, 2000.

6. Кофи А.Аннан. Общая судьба – новая решимость. Годовой доклад о работе ООН за 2000г. - Нью-Йорк, 2000
7. Гендерная экспертиза законодательства Азербайджана. - Б., 1999
8. Azərbaycan Beynəlxalq Elmi-Küləvi Jurnal «Qenderşünaslıq». - B., 2001
9. Azərbaycanın statistik göstəriciləri. – B., 1999
10. Четвертая Всемирная конференция по положению женщин. - Пекин,. 1995
11. Azərbaycan Respublikasında insan inkişafı haqqında hesabat. – B., 2000.

MÖVZU 7. Azərbaycan Respublikası əhalisi arasında işsizlik və qeyri-məşğulluq qender problemləri baxımından

1. Təsərrüfatın müxtəlif sahələrində əhalinin, o cümlədən qadınların məşğulluq səviyyəsinin aşağı enməsi
2. Qadın əməyinin spesifikliyi və nəticədə onun təsərrüfatda məşğulluğu
3. Azərbaycanda işsizliyin səviyyəsi
4. Azərbaycanda işsizliyin növləri
5. Respublikada qadın işsizliyi, onun səbəbləri
6. Azərbaycanda işsizliyin aşağı salınma perspektivləri

ƏDƏBİYYAT

1. Women and men in Azerbaijan. – B., 1999
2. Ailə təsərrüfatının başçısı olub büdcə təşkilatlarında işləyən qadınlar arasında kəsibliğin azaldılması və aradan qaldırılması yolları layihəsi. - B, 2000.
3. Женщины и макроэкономика. Основы экономической грамотности. – М., 2000г.
4. Женщины мира. 1995г. Тенденции и статистика. ООН. - Нью-Йорк, 1995
5. Qender Azərbaycanda. Bülleten. – B., 1999
6. Making transition work for everyone: «Poverty and Inequality in Europe and Central Asia». World Bank, 2000
7. Azərbaycan Respublikasında insan inkişafı haqqında hesabat. – B., 2000
8. Azərbaycanın statistik göstəriciləri. - B., 1999
9. The United Nations in Azerbaijan. – B., 2000
10. Обзор Макроэкономической ситуации в Азербайджане. Журнал «Тренд», 2000

MÖVZU 8. Əhali arasında məşğulluq səviyyəsinin yüksəldilməsinin əsas istiqamətləri qender problemlərinin həlli baxımından

1. Demokratik proseslərin iştirakçıları-qadın təşkilatlarının miqdar artımı
2. İdarəetmə fəaliyyəti piramidasında qadının rolunun artması
3. Əhalinin məşğulluğunda qender disbalansının aradan qaldırılması üçün şəraitin yaradılması
4. Azərbaycan Respublikasında qadın məşğulluğunun təmin olunması üzrə sosial xidmətlər şəbəkəsinin yaradılması

Seminar 4.

Qender problemləri ilə əlaqədə əhalinin mövjud qeyri-məşğulluğu və işsizliyinə dair, həmçinin respublikanın qadın əhalisi arasında məşğulluğun artırılmasının gələcək istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsinə dair seminar məruzə müzakirələrin keçirilməsi.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan qadınları. - B., 1999
2. Кофи А. Аннан. Общая судьба – новая решимость. Доклад ООН. – Нью-Йорк, 2000.
3. Женщины мира. 1999г. Тенденции и статистика. ООН. – Нью-Йорк, 1995
4. Making transition work for everyone: Poverty and Inequality in “Europe and Central Asia”. World Bank, 2000
5. Обзор Макроэкономической ситуации в Азербайджане. Журнал «Тренд». 2000
6. Четвертая Всемирная конференция по положению женщин. - Пекин, 1995
7. Azərbaycan Beynəlxalq Elmi-Küləvi Jurnal «Qenderşünaslıq». – B., 2001
8. Jurnal «Qenderology». - B., 2000, № 2
9. Гендерная экспертиза законодательства Азербайджана. – Б., 1999
10. The United Nations in Azerbaijan. – B., 2000